

ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ

Level 6

**Gura Singh
Navinder Kaur
Arvinderjit Kaur**

Cover design by Vismaad Mediatech Pvt. Ltd.

ਤਤਕਰਾ

ਪਾਠ ੧	ਪੈਂਤੀ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ	੧
ਪਾਠ ੨	ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ	੪
ਪਾਠ ੩	ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ	੬
ਪਾਠ ੪	ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ	੮
ਪਾਠ ੫	ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ	੧੦
ਪਾਠ ੬	ਮੁਹਾਰਨੀ - ੧	੧੩
ਪਾਠ ੭	ਮੁਹਾਰਨੀ - ੨	੧੫
ਪਾਠ ੮	ਮੁਹਾਰਨੀ - ੩	੧੭
ਪਾਠ ੯	ਵਿਆਕਰਣ-ਭਾਗ ੧	੧੯
ਪਾਠ ੧੦	ਵਿਆਕਰਣ-ਭਾਗ ੨	੨੨
ਪਾਠ ੧੧	ਵਿਆਕਰਣ-ਭਾਗ ੩	੨੫
ਪਾਠ ੧੨	ਚਰਣ ਅੱਖਰ (ਪੈਰੀਂ ਅੱਖਰ)	੨੬
ਪਾਠ ੧੩	ਅਰਦਾਸ ਸ਼ਕਤੀ	੩੧
ਪਾਠ ੧੪	ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ - ੧	੩੫
ਪਾਠ ੧੫	ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ - ੨	੩੮
ਪਾਠ ੧੬	ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ - ੩	੪੧
ਪਾਠ ੧੭	ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ - ੧	੪੪
ਪਾਠ ੧੮	ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ - ੨	੪੭
ਪਾਠ ੧੯	ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਰਯੇ - ੧	੫੧
ਪਾਠ ੨੦	ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਰਯੇ - ੨	੫੫
ਪਾਠ ੨੧	ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ - ੧	੫੮
ਪਾਠ ੨੨	ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ - ੨	੬੧

ਪੈਂਤੀ ਯਤੋ ਮਾਤਰਾ ਯੁੱਭਿਯਾਸ

ਹੇਠਾਂ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖੋ ਜੀ:

ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰ ਪਛਾਣੋ:

ਰ	ਹ	ਗ	ਚ	ਕ	ਢ	ਕ
ਟ	ਦ	ੲ	ਠ	ਨ	ਲ	ਨ
ਲ	ੜ	ਕ	ਫ	ੲ	ੳ	ੜ
ਵ	ਛ	ੲ	ਢ	ਕ	ਹ	ਰ
ਤ	ਡ	ਭ	ੜ	ੜ	ਕ	ਕ
ਪ	ਖ	ਥ	ਧ	ਬ	ਯ	ਘ
ਜ	ਦ	ਢ	ੲ	ਲ	ਕ	ਲ
ਸ	ਮ	ਗ	ਯ	ਅ	ਘ	ਬ
ਟ	ਦ	ੲ	ਠ	ਨ	ਲ	ਦ
ਲ	ੜ	ਕ	ਫ	ੲ	ੳ	ੜ
ਵ	ਛ	ੲ	ਢ	ਕ	ਹ	ਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਲਗਾਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਾਵਲ ਓ,ਅ,ੲ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਆਪ ਥੱਲੇ “ਮਾਤਰਾ ਆਵਾਜ਼” ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮਾਤਰਾ	ਮਾਤਰਾ ਨਾਮ	ਮਾਤਰਾ ਆਵਾਜ਼	Matra Name	Matra Sound	Remarks/ Example
ਅ	ਮੁਕਤਾ	ਅ ਦੀ ਆਵਾਜ਼	Mukta	Sounds like A	Mukta means just one letter alone without any Lag Matraan
ੲ	ਕੰਨਾਂ	ਆ	Kannaa	aa (a)	Car, Bar, Tar
ੲ	ਸਿਹਾਰੀ	ਇਆ	Siharee	ei (i)	Pick, Sick, Thick, Sit, Fit, Kit
ੲ	ਬਿਹਾਰੀ	ਈ	Biharee	ee (e)	Bee, See, Tea, Beach, Peach
ੲ	ਲਾਂਵ	ਏ	Laanv	aey (a+e+y)	Pay, Bay, Say, Page, Shape
ੲ	ਦੁਲਾਂਵ	ਐ	Dulaanv	aiy (a+i+y)	Cash, Ash, Dash, Rash, Cat, Bat
ੲ	ਔਂਕੜ	ਉ	Aunkarh	u (u)	Put, Push, Bush, Good
ੲ	ਦੁਲੈਂਕੜ	ਊ	Dulankarh	oo (oo)	Soot, Boot, Root, Zoo,
ੲ	ਹੋੜਾ	ਓ	Horha	o (o)	Boat, Coat, Goat, Road, Both
ੲ	ਕਨੌੜਾ	AO	Kanaurha	Aou (a+o+y)	Lord, rod

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ, ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਭਗਤ	ਜਗਤ	ਮਗਨ	ਮਸਤ	ਧਰਮ
ਿ ਾ	ਖਿਲਾ				
ੀ ਾ	ਸੀਤਾ				
ੀ ਿ ਾ	ਚੀਰਿਆ				
ੁ ੀ	ਕੁੜੀ				
ੂ ੀ	ਚੂਰੀ				
ੇ ੀ	ਮੇਰੀ				
ੈ ੀ	ਵੈਰੀ				
ੋ ਿ ਾ	ਰੋਲਿਆ				
ੌ ਿ ਾ	ਸੌਰਿਆ				
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ ਾ	ਭੱਲਾ				
ੰ ਾ	ਬੰਦਾ				
ਾ ੁ ਿ	ਜਾਊਂ				

ਮਾਤਰਾ ਯੁਤਿਆਸ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਕਣਕ	ਵਣਜ	ਅਰਕ	ਕਰਮ	ਜਨਮ
ਉ	ਉਹ	ਉਸ	ਉਮਰ		
ਊ	ਊਠ	ਊਚ	ਊੜਾ		
ਉਂ	ਪਾਉਂ	ਜਾਉਂ	ਥਾਉਂ		
ਊਂ	ਪਾਊਂ	ਊਂਘ	ਊਂਧਾ		
ਓ	ਓਅੰ	ਓਟ	ਓਰ		
ਉ ਾ	ਉਸਦਾ	ਉਦਾਰ	ਉਧਾਰ		
ਓ ਾ	ਓਟਾ	ਓਪਰਾ	ਓਅੰਕਾਰ		
ਉ ੀ	ਉਹੀ	ਉਸਦੀ	ਪਉੜੀ		
ਊ ਿ	ਊਚਿਆ	ਊਣਿਆ	ਊੜੜਿ		
ਊ ਾ	ਊੱਚਾ	ਊੱਕਾ			
ਊਂ	ਊਂਗਲ	ਪਾਉਂਦਾ			
ਾ ਊਂ	ਆਊਂ	ਜਾਊਂ			

ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਦੇਣਗੇ। ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੋ।

੧. _____

੨. _____

੩. _____

੪. _____

੫. _____

੬. _____

੭. _____

੮. _____

ਮਾਤਰਾ ਅਭਿਆਸ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਜਤਨ	ਭਗਤ	ਮਗਨ	ਮਸਤ	ਧਰਮ
ਿ ਾ					
ੀ ਾ					
ੀ ਿ ਾ					
ੁ ਿ					
ੂ ਿ					
ੇ ਿ					
ੈ ਿ					
ੋ ਿ					
ੌ ਿ					
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ ਾ					
ੂ ਾ					
ਾ ਿ					

ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਦੇਣਗੇ। ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੋ।

੧. _____

੨. _____

੩. _____

੪. _____

੫. _____

੬. _____

੭. _____

੮. _____

ਮਾਤਰਾ ਯੁੱਤਿਆਸ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਮਸਲਤ	ਬਰਕਤ			
ਿੱ ਾ	ਸਿੱਟਾ				
ਿੰ ਾ	ਗਿੰਦਾ				
ੀ ਿ	ਤੀਰਾਂ				
ੁ ਾ ਾ	ਦੁਬਾਰਾ				
ੂ ਾ	ਮੂਰਾ				
ੇ ਾ	ਫੇਰਾ				
ੈ ਾ	ਥੈਲਾ				
ੋ ਾ	ਹੋੜਾ				
ੋ ਾ	ਪੌਲਾ				
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ	ਗੁੱਸਾ				
ੁੰ	ਘੁੰਡ				
ੁ ਿ	ਪੂਰਾਂ				

ਪਾਠ ੧

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਅਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਤਰਲ	ਨਕਲ			
ਾ ਕੰਨਾ	ਭਾਰਾ	ਦਾਰਾ			
ਿ ਸਿਹਾਰੀ	ਸਿਰ	ਫਿਰ			
ੀ ਬਿਹਾਰੀ	ਖੀਰ	ਪੀਰ			
ੁ ਔਂਕੜ	ਮੁੜ	ਜੁੜ			
ੂ ਦੁਲੈਂਕੜ	ਦੂਰ	ਪੂਰ			
ੇ ਲਾਂਵ	ਰੇਲ	ਮੇਲ			
ੈ ਦੁਲਾਂਵ	ਤੈਰ	ਫੈਲ			
ੌ ਹੋੜਾ	ਥੋਥਾ	ਛੋਟਾ			
ੌ ਕਨੌੜਾ	ਦੌੜ	ਕੌਰ			
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ ਅੱਧਕ	ਭੱਠਾ	ਖੱਟਾ			
ੰ ਟਿੱਪੀ	ਜਿੰਦ	ਦਿੰਦਾ			
ੰ ਬਿੰਦੀ	ਪਾਊਂ	ਖਾਊਂ			

ਪਾਠ ੨

ਆਉਂ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਲਗਾਖਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਏ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਜਤਨ	ਭਗਤ	ਮਗਨ	ਮਸਤ	ਧਰਮ
ਿ ਾ	ਪਿਤਾ				
ੀ ਾ	ਕੀਤਾ				
ੀ ਿ ਾ	ਪੀੜਿਆ				
ੁ ੀ	ਤੁਰੀ				
ੂ ੀ	ਪੂਰੀ				
ੇ ੀ	ਤੇਰੀ				
ੈ ੀ	ਤੈਰੀ				
ੋ ਿ ਾ	ਬੋਲਿਆ				
ੌ ਿ ਾ	ਦੌੜਿਆ				
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ ਾ	ਬੱਚਾ				
ੰ ਾ	ਚੰਗਾ				
ਾ ੂੰ	ਪਾਊਂ				

ਪਾਠ ੩

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ। ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ, ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਮਸਲਤ	ਬਰਕਤ	ਕਸਰਤ	ਮਸਤਕ	ਸਰਪਨ
ਿੱ ਾ	ਚਿੱਟਾ	ਸਿੱਟਾ			
ਿੰ ਾ	ਟਿੰਡਾ	ਭਿੰਦਾ			
ੀ ਿ	ਤੀਆਂ	ਚੀਖਾਂ			
ਾ ਾ	ਉਤਾਰਾ	ਸੁਹਾਵਾ			
ੂ ਾ	ਪੂਰਾ	ਸੂਰਾ			
ੇ ਾ	ਫੇਰਾ	ਘੇਰਾ			
ੈ ਾ	ਥੈਲਾ	ਮੈਲਾ			
ੋ ਾ	ਘੋੜਾ	ਜੋੜਾ			
ੌ ਾ	ਤੌੜਾ	ਸੌੜਾ			
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁੱ	ਫੁੱਟਾ	ਗੁੱਸਾ			
ੂੰ	ਗੂੰਜ	ਗੂੰਦ			
ੂੰ ਿ	ਪੂਛਾਂ	ਘੂਰਾਂ			

ਪਾਠ ੪

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।

ਮਾਤਰਾ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ਮੁਕਤਾ	ਜਤਨ	ਭਗਤ	ਮਗਨ	ਮਸਤ	ਧਰਮ
ਾ ਿ					
ਾ ਿ					
ਿ ਿ ਿ					
ੁ ਿ					
ੂ ਿ					
ੇ ਿ					
ੈ ਿ					
ੌ ਿ					
ੜ ਿ					
ਲਗਾਂ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ	ਸ਼ਬਦ
ੁ ਾ					
ੂ ਾ					
ੁ ਿ					